

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌ها شیخ خیرالدین حفظه الله تعالی

موضوع:

عقاید؛ شناخت آخرت؛ برزخ، قیامت، بهشت و دوزخ

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: ابو الفضل و فایان

تاریخ: ۱۳۹۴/۱۲/۷

در گفتاری از جناب علامه منصور هاشمی خراسانی که در وصف اهل بهشت آمده، ذکر شده است که وقتی مؤمنی را به بهشت می‌برند مدتی رهایش می‌کنند تا خود را باز یابد و می‌گویند تازه از دنیا آمده و عده‌ای به استقبال او می‌آیند. آیا منظور بهشت برزخی است یا همان بهشت ابدی؟ و آیا درنگی که در قبر داریم و گریزی از آن نیست برزخ ماست؟ روز محشر و قیامت و دمیده شدن در صور چگونه است؟

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۴/۱۲/۱۱

در کتاب خداوند از دو بهشت جداگانه با عنوان بهشت برزخی و بهشت ابدی یاد نشده، بل از بهشتی واحد سخن به میان آمده و آن بهشتی است که روح مؤمن پس از مرگ با لَبَّیک گفتن به ندای ﴿يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ۖ فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ۖ وَادْخُلِي جَنَّاتٍ﴾^۱؛ «هان ای روح آرامش‌یافته! به سوی پروردگارت بازگرد در حالی که راضی و مورد رضایت هستی؛ پس به میان بندگانم داخل شو و به بهشتم داخل شو»، به آن داخل می‌شود و ﴿مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ﴾^۲؛ «تا هنگامی که آسمان‌ها و زمین باقی است» در آن باقی می‌ماند و سپس در روز قیامت، پس از در هم پیچیده شدن آسمان ﴿كَطَيَّ السَّجْلَ لِّلْكَتَبِ﴾^۳؛ «مانند در هم پیچیده شدن طومار برای نامه‌ها» و پس از آنکه ﴿تَبَدَّلَ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ﴾^۴؛ «زمین به غیر زمین مبدل می‌شود»، برای محاسبه‌ی تفصیلی ﴿لِيَوْمِ الْحِسَابِ﴾^۵ به جسمش باز می‌گردد و

۱. الفجر / ۲۷-۳۰

۲. هود / ۱۰۸

۳. الأنبياء / ۱۰۴

۴. ابراهیم / ۴۸

۵. ص / ۵۳

سپس به همراه جسمش، به درجه‌ای بالاتر **«الدَّرَجَاتِ الْعُلَى»**^۱ از همان بهشت صعود می‌کند و از این رو، هر بار که در آن رزقی داده می‌شود می‌گوید این چیزی است که از قبل به من داده شد و چیزهایی مانند قبل به او داده می‌شود؛ چنانکه خداوند فرموده است: **«كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأَنُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ»**^۲؛ «هر بار که از آن رزقی از بهره‌ای داده می‌شوند می‌گویند: این چیزی است که از قبل به ما داده شد و آن مانند (قبل) به آنان داده می‌شود و برای آنان در آن همسرانی پاکیزه است و آنان در آن جاودان خواهند بود» و این نکته‌ی بدیعی است که یکی از یارانمان ما را از آن خبر داد، گفت:

«سَأَلْتُ الْعَالِمَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: «كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ»^۳ قَالَ: رُزِقُوا فِي قُبُورِهِمْ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، أَمَا سَمِعْتُ قَوْلَهُ تَعَالَى فِي الَّذِينَ قَبِلُوا فِي سَبِيلِهِ أَنَّهُمْ «أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ»^۴؟! قُلْتُ: إِنَّهُمْ يَقُولُونَ ذَلِكَ مَا رُزِقُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا! قَالَ: كَيْفَ يَكُونُ ذَلِكَ وَمَا رُزِقَ أَكْثَرُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا إِلَّا الْمَاءُ الْكَدِرُ وَالطَّلْعَامُ الْجَشِبُ وَاللِّبَاسُ الْحَشِينُ؟! لَا وَاللَّهِ ذَلِكَ مَا رُزِقُوا فِي الْبَرْزَخِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ»^۵؛ «از عالم درباره‌ی سخن خداوند بلندمرتبه پرسیدم که می‌فرماید: <هر بار که از آن از بهره‌ای روزی داده می‌شوند می‌گویند: این چیزی است که از قبل به ما روزی داده شد!>. فرمود: در قبرهاشان قبل از روز قیامت! آیا سخن خداوند بلندمرتبه درباره‌ی کسانی که در راهش کشته شدند را نشنیده‌ای که می‌فرماید آنان <زندگانی هستند که نزد پروردگارشان روزی داده می‌شوند؟>! گفتم: این‌ها می‌گویند: آن چیزی است که در زندگی دنیا روزی داده شدند! فرمود: چگونه آن باشد؟! در حالی که بیشتر آنان در زندگی دنیا جز آب کدر و غذای ناگوار و لباس خشن روزی داده نشدند! نه به خدا سوگند، آن چیزی است که در برزخ روزی داده شدند تا روزی که مبعوث می‌شوند!>».

از اینجا دانسته می‌شود که بهشت مؤمن با مرگ و آغاز می‌شود، جز آنکه پیش از روز قیامت صرفاً روحانی است، به این معنا که تنها روح او در آن متنعم است و پس از روز قیامت روحانی و جسمانی می‌شود، به این معنا که جسم او نیز در آن تنعم پیدا می‌کند؛ همچنانکه پیش از روز قیامت پاداشی برای ایمان او و پس از روز قیامت پاداشی برای ایمان و عمل صالح اوست و با این وصف، بهشت برزخی جدا از بهشت ابدی نیست، بل درجه‌ای از آن است که در روز قیامت به اقتضای تجسم او و متناسب با اعمال صالحش علو و وسعت پیدا می‌کند؛ چنانکه خداوند با اشاره به آن روز فرموده است:

۱. طه / ۷۵

۲. البقرة / ۲۵

۳. البقرة / ۲۵

۴. آل عمران / ۱۶۹

۵. گفتار ۸۲، فقه‌ی ۱

﴿وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِمَّا عَمِلُوا وَلِيُؤْفِقَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾؛ «و برای همه درجاتی متناسب با چیزی است که عمل کردند و حتماً اعمالشان را بدون کاستی به آنان می‌پردازد و به آنان ستم نمی‌شود» و این نکته‌ی بدیعی است که یکی از یارانمان ما را از آن خبر داد، گفت:

«سَأَلْتُهُ عَنِ سُؤَالِ الْقَبْرِ أَحَقُّ هُوَ؟ قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: فَيُسْأَلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَرَّةً أُخْرَى؟! قَالَ: إِنَّمَا يُسْأَلُ فِي الْقَبْرِ عَنْ تِلْكَ الْأُمُورِ الْعَظَامِ وَيُسْأَلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَنْ كُلِّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ حَتَّى يُسْأَلَ عَنِ اللَّقْمَةِ وَالنَّطْرَةِ وَاللَّفْظَةِ وَالْجَلْسَةِ»؛ «از آن جناب درباره‌ی پرسش در قبر پرسیدم که آیا حق است؟ فرمود: آری، گفتم: پس در روز قیامت دوباره پرسش می‌شود؟ فرمود: جز این نیست که در قبر از آن چیزهای بزرگ پرسش می‌شود و در روز قیامت از هر خُرد و کلانی پرسش می‌شود، تا اینکه از یک لقمه و یک نگاه و یک کلمه و یک نشستن پرسش می‌شود!».

با این وصف، می‌توان «درنگی که از آن گزیری نیست» در گفتار زیبا و نورانی علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی را بر درنگ مؤمن در قبر برای پرسش درباره‌ی «تِلْكَ الْأُمُورِ الْعَظَامِ»؛ «آن چیزهای بزرگ» حمل نمود.

اما چگونگی قیامت و حوادث هول‌انگیز آن در ده‌ها آیه از کتاب خداوند خصوصاً سوره‌های مکی که در اجزاء واپسین مصحف شریف قرار گرفته‌اند، توصیف شده است و هیچ توصیفی درباره‌ی آن بهتر از توصیف کتاب خداوند نیست و «صور» نیز مطابق با توصیف کتاب خداوند، شیپوری است که دو بار در آن دمیده می‌شود: یکی برای مردن زندگان در پایان زندگی دنیا و دیگری برای زنده شدن مردگان در روز قیامت؛ چنانکه فرموده است: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾؛ «و در صور دمیده می‌شود، پس هر کس در آسمان‌ها و هر کس در زمین است جز کسی که خداوند خواهد می‌میرد، سپس بار دیگر در آن دمیده می‌شود، پس ناگاه آنان برخاسته می‌نگرند!».

خداوند ما را از وحشت آن روز که ﴿الْفَرْعُ الْأَكْبَرُ﴾؛ «بزرگ‌ترین وحشت» است حفظ فرماید و با مرگ در راه اقامه‌ی دینش به بهشت جاودانش که ﴿دَارُ السَّلَامِ﴾؛ «سرای سلامتی» است داخل کند تا از این زندگی مرارت‌بار در میان کافران و ظالمان و فاسقان رهایی یابیم و در جوار پیامبران و صدیقان و شهیدان منزل کنیم و شادمانه ندا سر دهیم: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ»

۱. الأحقاف / ۱۹

۲. گفتار ۸۲، فقره‌ی ۲

۳. الزمر / ۶۸

۴. الأنبياء / ۱۰۳

۵. الأنعام / ۱۲۷

إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ؛ «ستایش خدایی را که اندوه را از ما برد؛ هرآینه پروردگارمان بسیار آمرزنده و قدرشناس است».

تعليقات پرسش‌ها و پاسخ‌های فرعی

تاریخ: ۱۳۹۴/۱۲/۲۸

نویسنده: صمدیان

پرسش فرعی ۱

در پاسخ به یکی از پرسش‌ها درباره‌ی برزخ صحبت کردید و فرمودید که بهشت برزخی همان بهشت ابدی است، با این تفاوت که صرفاً روحانی است و هنوز جسمانی نشده است. این در حالی است که من از استادام که اسلام‌شناس بسیار بزرگی است شنیدم که در برخی روایات آمده است که مؤمن در قبر بعد از پاسخ دادن به سؤالات نکیر و منکر، به خوابی عمیق مانند خواب عروس در حجله فرو می‌رود تا در روز قیامت از خواب برخیزد و وارد بهشت شود و از اینجا معلوم می‌شود که بهشت برزخی وجود ندارد و بهشت تنها در روز قیامت است و انسان‌ها پس از مرگ تا آن روز در خوابی عمیق به سر می‌برند. لطفاً در این باره توضیح دهید.

تاریخ: ۱۳۹۴/۱۲/۲۹

پاسخ به پرسش فرعی ۱

چیزی که در قبر پس از پاسخ دادن به پرسش‌های فرشتگان درباره‌ی «آن چیزهای بزرگ»، به خوابی عمیق فرو می‌رود، جسم مؤمن است، ولی روح او که در کتاب خداوند **النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ** نامیده شده است نمی‌خوابد، بل در حالی که راضی و مورد رضایت است، به سوی پروردگارش باز می‌گردد و به میان بندگان شایسته‌ی او که پیشتر از دنیا رفته‌اند و به بهشت او وارد می‌شود؛ چنانکه فرموده است: **﴿فَادْخُلِي فِي عِبَادِي﴾** **﴿وَادْخُلِي جَنَّتِي﴾**.^۲ با این وصف، تردیدی نیست که بهشت مؤمنان پیش از روز قیامت وجود دارد و روح آنان در برزخ به آن داخل می‌شود و این چیزی است که خداوند به روشنی از آن خبر داده و به عنوان نمونه، درباره‌ی مؤمن سوره‌ی یاسین فرموده است: **﴿قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ﴾** **﴿قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ﴾** **﴿بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ﴾**؛^۳ «گفته شد که به بهشت داخل شو! گفت: ای کاش قوم من می‌دانستند که پروردگارم من را آمرزید و از گرامی داشته شدگان قرار داد» و این در حالی بود که هنوز قیامت برپا نشده بود و قوم او در دنیا زندگی می‌کردند؛ همچنانکه دوزخ کافران پیش از روز قیامت وجود دارد و روح آنان در برزخ به آن داخل می‌شود و این

۱. فاطر / ۳۴

۲. الفجر / ۲۹ و ۳۰

۳. یس / ۲۶ و ۲۷

چیزی است که خداوند به روشنی از آن خبر داده و به عنوان نمونه، درباره‌ی همسر نوح علیه السلام و همسر لوط علیه السلام فرموده است: ﴿فَخَانَتْهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ﴾؛ «پس به آن دو (پیامبر) خیانت کردند، پس آن دو چیزی را برایشان از خداوند کفایت نکردند و به آن دو (زن) گفته شد که همراه با داخل‌شوندگان به آتش داخل شوید» و این در حالی بود که هنوز قیامت بر پا نشده بود، بلکه با صراحت بیشتری درباره‌ی آل فرعون فرموده است: ﴿وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ ۝ النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾؛ «و به آل فرعون عذابی بد رسید؛ آتش که هر صبح و شام بر آن عرضه می‌شوند و روزی که قیامت بر پا می‌شود آل فرعون را به عذابی شدیدتر داخل کنید» و این صریح در آن است که دوزخ آنان پیش از بر پا شدن قیامت وجود دارد و آنان هر صبح و شام - که از اوقات مخصوص به دنیاست - بر آن عرضه می‌شوند، جز اینکه در روز قیامت برای آنان شدت بیشتری پیدا می‌کند؛ همان طور که متقابلاً بهشت مؤمنان در روز قیامت برای آنان وسعت بیشتری می‌یابد.

از اینجا دانسته می‌شود که استاد محترم شما - اگر به راستی چنین باوری دارد - «اسلام‌شناس بسیار بزرگی» نیست؛ زیرا «اسلام‌شناس بسیار بزرگ» کسی است که بر خلاف کتاب خداوند تعلیم نمی‌دهد و برداشت نادرست خود از روایتی واحد را جایگزین نصوص آن نمی‌کند، مانند علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی که گاهی از کتاب خداوند پیش نمی‌افتد و پس نمی‌ماند و تنها در روشنایی بینات حرکت می‌کند و از این رو، جای بسی شگفتی دارد که کسانی چنین عالم راستین و بی‌مانندی را وا می‌گذارند و به عالمانی دروغین در این سو و آن سو روی می‌آورند؛ عالمانی که با تعلیم نادرست خود وقت و نیروی آنان را تلف می‌کنند و جز بر خسارات آنان در دنیا و آخرت نمی‌افزایند.

تاریخ: ۱۳۹۷/۵/۱۰

نویسنده: رضا غفوری

پرسش فرعی ۲

در پرسش و پاسخ فوق گفته شده که در عالم قبر از چیزهای مهم که همان عقاید است، سؤال می‌شود و مؤمن در بهشت جای می‌گیرد و در قیامت از هر خُرد و کلان سؤال خواهد شد. حال اگر مؤمنی گناه کرده باشد و یا حق الناس بر عهده‌ی او باشد و یا اعمال واجبی که از وی فوت شده و مرگ مهلت جبران گذشته را به او نداده، در قیامت چه می‌شود؟ برای مدتی به جهنم می‌رود؟

تاریخ: ۱۳۹۷/۵/۱۶

پاسخ به پرسش فرعی ۲

چنانکه در بالا گفته شد، بهشت مؤمن پیش از روز قیامت پاداشی برای «ایمان» اوست، ولی ایمان تنها در برابر «کفر» قرار ندارد تا محدود به عقاید حق باشد، بلکه در برابر «فسق» نیز قرار

دارد؛ چنانکه خداوند فرموده است: «أَقْمَنُ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ»^۱؛ «آیا کسی که مؤمن است مانند کسی است که فاسق است؟! یکسان نیستند» و فرموده است: «بِئْسَ الْأَسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ»^۲؛ «بد نامی است فسق بعد از ایمان» و با این وصف، تنها کسی بعد از مرگ وارد بهشت می‌شود که اهل عقاید باطل یا گناهان کبیره نباشد؛ زیرا کسی که اهل گناهان کبیره است مانند کسی که اهل عقاید باطل است، «مؤمن» محسوب نمی‌شود و شایسته‌ی دوزخ است.

بنابراین، «تِلْكَ الْأُمُورُ الْعِظَامُ»؛ «آن چیزهای بزرگ» در گفتار علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی، تنها اصول عقاید نیستند، بل افزون بر آن‌ها اصول اعمال نیز هستند که شامل اجتناب از گناهان کبیره و التزام به مبانی عملی مانند نماز، زکات، روزه‌ی ماه رمضان و حج می‌شوند. این به معنای آن است که اگر کسی در اصول عقاید و اعمال خود کوتاهی نکرده باشد، کوتاهی‌های او در فروع عقاید و اعمال بخشوده می‌شود و در روز قیامت به دوزخ نمی‌رود؛ چنانکه خداوند فرموده است: «إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا»^۳؛ «اگر از چیزهای بزرگی که از آن‌ها نهی می‌شوید اجتناب کنید، گناهاتتان را می‌پوشانیم و شما را به جای خوبی داخل می‌کنیم» و فرموده است: «الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ»^۴؛ «کسانی که از گناهان بزرگ و کارهای بسیار زشت می‌پرهیزند مگر چیزهای کوچک، هرآینه پروردگارت دارای مغفرت گسترده است».

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب هاشمی خراسانی
مجلس خبرگان رهبری

۱. السجدة / ۱۸
۲. الحجرات / ۱۱
۳. النساء / ۳۱
۴. النجم / ۳۲